

Nyugdíjkorhatár?

Simonovits András

2023. március 1.

email: simonovits.andras@krtk.elkh.hu
ELKH KRTK KTI, BME MI
Budapest, Tóth Kálmán u. 4., 1097

Gyakran pontatlanul használják a nyugdíjkorhatár fogalmát. Ebben a rövid írásban elmagyarázom az általános és a minimális korhatár jelentését, és elhelyezem őket a rugalmas korhatár rendszerében.

A nyugdíjakról szóló nem eléggé szakszerű írásokban gyakran megjelenik a bizonytalan jelentésű *nyugdíjkorhatár* kifejezés. Például a legutóbbi francia nyugdíjreformról azt állítják, hogy a kormány a nyugdíjkorhatárt 62-ről 64 évre akarja emelni. Ez így elfogadhatatlanul pontatlan állítás. Eleve kétféle korhatárt kellene megkülönböztetni: a *minimálist* és az *általánost* (iránymutatót, normálist stb.), ebben az írásban a jelük R^m és R^* . Mivel ezek a korhatárok általában egy adott évben született korosztályra vonatkoznak, alkalmanként célszerű kiegészíteni egy t évindexszel: R_t^m és R_t^* . Az egyszerűség kedvéért elhagyjuk a férfi és női korhatárok megkülönböztetését, bár számos országban létezik e megkülönböztetés. A francia esetben lényegében minimális korhatárról van szó.

Az általános korhatárt úgy határozhatjuk meg, hogy ennek a kornak az elérésekor ($t + R_t^*$ -ben) a dolgozó módosítás nélkül megkapja a szolgálati évtől (S) és a nyugdíjszámítás alapjául szolgáló valorizált nettó kereset, röviden: „nyugdíjalap” (v) függő *teljes* induló nyugdíjat:

$$b^* = B^*(S, v), \quad (1)$$

ahol $B^*(\cdot, \cdot)$ egy megfelelő kétváltozós skalárértékű függvény.

Magyarországon 2013 és 2022 között eléggé gyorsan emelkedett az általános korhatár. Az 1. táblázat ezt a folyamatot a feles éveket kihagyva mutatja be.

1. táblázat. Születési év, általános korhatár, érvényesség, Magyarország

Születési év	1951	1953	1955	1957
Nyugdíjba vonulási kor	62	63	64	65
Naptári év	2013	2016	2019	2022

Legegyszerűbb esetben a nevezett függvény

$$b^* = \delta S v, \quad (2)$$

ahol $\delta > 0$ egy arányossági szorzó. Magyarországon $40 \leq S \leq 50$ szolgálati év között $\delta = 0,02$; 15 és 40 év között cikcakkos.

Rugalmas korhatár esetén a dolgozó az általános korhatárnál korábban/később is nyugdíjba mehet, csak málusszal/bónusszal módosul a nyugdíja:

$$b = B(R, S, v), \quad R \geq R_t^m, \quad (3)$$

ahol $B(\cdot, \cdot, \cdot)$ egy megfelelő háromváltozós skalárértékű függvény, amely adott S szolgálati év és v nyugdíjalap mellett R életkor szerint növekvő függvény, R_t^m a minimális korhatár, amely nem lehet nagyobb, mint az általános korhatár: $R_t^m \leq R_t^*$. Egyenlőség esetén (lásd Magyarország) csak felfelé érvényesül a rugalmasság. Helyette célszerűbb, ha a minimális korhatár 2-3 évvel alacsonyabb, mint az általános: $R_t^m = R_t^* - 2$ vagy $R_t^m = R_t^* - 3$.

Legegyszerűbb esetben a nevezett függvény a (2) függvény módosítása:

$$b_t(R_t) = \delta S v [1 + \alpha(R_t - R_t^*)], \quad (4)$$

ahol α a büntetés/jutalom éves szorzója, például $\alpha = 0,06$. Számos országban, beleértve Magyarországot is, a nyugdíjalap az életpálya-kereseteknek degresszív függvénye, azaz a magas keresetek csak részben helyettesítődnek a nyugdíjban.

A 2. táblázatban azt mutatjuk meg, hogy adott $v = 100$ egységnyi nyugdíjalap és $S = 40$ évi szolgálati idő esetén hogyan csökken a továbbdolgozás hozama 2016 és 2022 között. (Itt eltekintünk a nyugdíjalap éves emelkedésétől és a szolgálati idő növekedésétől.) A mindenkori általános korhatáron (63 és 65 éven) való visszavonulás 80 egységet ad, míg az 1953-as születésű dolgozó 65 évesen való nyugdíjba vonulása $89,6 = 1,12 \times 80$ egységet hoz. Ha létezne előrehozott nyugdíj, akkor az $70,4 = 0,88 \times 80$ egységet hozna – mindvégig 40 éves szolgálati időt feltételezve.

2. táblázat. Továbbdolgozás jutalmazása, a nyugdíjalap százalékában

Nyugdíjba vonulási kor	63	65
Születési év 1953	80	89,6
1957	70,4	80

Megfelelően választott paraméterértékek mellett elvben a rugalmas korhatár úgy emeli a *tényleges* korhatárt, hogy elegendő rugalmasságot biztosít: a) az általános korhatár eléggé magas ahhoz, hogy ne legyen túl sok nyugdíjas; de eléggé alacsony ahhoz, hogy ne meneküljön minden idősebb dolgozó rokkantsági nyugdíjba; b) a minimális korhatár elég tág mozgásteret biztosít a korán nyugdíjba menőknek, de észszerűen korlátozza a korai nyugdíjba vonulást; c) a büntetés és a jutalmazás elfogadható ösztönzést nyújt a továbbdolgozásra.

Néhány országban (USA és Svédország) a rugalmas korhatár a fentebb vázoltak szerint működik, más országokban azonban további korlátok érvényesek.

Németországban és Csehországban az előrehozott nyugdíj alapesetben csak 35 éves szolgálati idő elérése után vehető igénybe: $S \geq S_m = 35$ év. Sőt, Csehországban még a normális korhatáron is csak $S \geq S^* = 30$ év esetén lehet nyugdíjba menni. Ezt sokan észszerűtlenül szigorú korlátozásnak tartjuk.

Szlovákiában csak eléggé magas csökkentett nyugdíj esetén nyílik meg az előrehozott nyugdíj:

$$b = B(R, S, v), \quad R_t^m \leq R, \quad \text{ha} \quad b \geq v_{\min}, \quad (5)$$

ahol $v_{\min}$ a minimálbér. Ez a kisebb keresetűeket méltánytalanul bünteti.

Magyarországon alapesetben nincs előrehozott nyugdíj (merev rendszer), de azok a nők, akik legalább 40 éves jogviszonyt szereztek, csökkentés nélkül is nyugdíjba mehetnek. (Ezt a rendszert is méltánytalannak tartom, de ezt itt nem taglalom.)

Elérkeztünk Franciaországba. Anélkül, hogy belemerülnénk a bonyolult francia rendszer magyarázatába, megjegyezzük, hogy a reform egyik baja, hogy az előrehozott nyugdíjban a minimális korhatár még a szlovák rendszernél is bonyolultabb módon összekeveredik az így adódó nyugdíj nagyságával. Véleményem szerint mindenekelőtt ezt a bonyodalmat kellene megszüntetni.

Zárszó helyett. Szerencsésebb országokban létezik és jól működik a rugalmas korhatár. Más országokban a rugalmas korhatár csak korlátozottan működik. Elvben a merev helyett könnyen be lehetne vezetni a rugalmas korhatárt, de az áttérés hatalmas átmeneti költségekkel járna: az érintett korosztályok jelentős része azonnal nyugdíjba menne, ők járulékfizetők helyett járadékosok lennének. További gondot okoz, hogy a „nyugdíjalap” reálértéke évről évre gyorsan nőhet, esetenként csökkenhet, felülírva az itt vázolt ösztönzőket. Utoljára, de nem utolsó sorban, a nyugdíjba vonulási döntés nemcsak a dolgozó munkakedvétől, hanem sokszor rejtett egészségi állapotától függ. Az úgynevezett élettartamrész (a jobban keresők várhatóan tovább élnek) miatt a biztosításmatematikailag méltányosnak látszó málusz/bónuszrendszerek kiegészítésre szorulhatnak.